

Et samfundsvidenskabeligt blik på den grønne omstilling

Interviewundersøgelse

Indhold

1. Indledning	4
2. Bidragsydere og metode	5
3. Rapportens hovedkonklusioner	6
4. Udfordringer:	
Der skal bygges ovenpå det stærke grønne fundament	7
4.1 Udfordring 1:	
Det er svært at skalere, kommercialisere og implementere ny teknologi	8
4.2 Udfordring 2:	
Tilgangen til den grønne omstilling er for siloopdelt	10
4.3 Udfordring 3:	
Hele samfundet skal med i den grønne omstilling	13
5. Diskussion og løsninger:	
Hvordan kan samfundsvidenskaberne bidrage endnu mere til den grønne omstilling?	15

1. Indledning

I Danmark har vi en ambition om at reducere CO2-udslippet med 70 pct. i 2030, og i 2050 skal vi være et klimaneutralt land. Det er måske de mest ambitiøse klimamål globalt set, og hvis vi lykkes med at indfri vores målsætning, er det ikke kun godt for Danmark, men også for resten af verden. For endnu engang vil danske løsninger vise vejen globalt.

Vi har gode forudsætninger for at lykkes. Et bredt politisk flertal er bag de ambitiøse mål. Vi er kendt for vores visionære grønne virksomheder, hvis pumper, vindmøller og løsninger inden for grøn energi er med til at drive den grønne omstilling verden over. Vores tekniske uddannelsessteder er kendt for at udklække STEM-kandidater i verdensklasse til både den offentlige og private sektor. Men der er stadig mange barrierer, der skal overkommes, hvis vi skal lykkes. På tværs af den offentlige og private sektor, i virksomheder, på universiteterne, i tænketanke og i fagbevægelsen arbejder mange dygtige mennesker med at overkomme dem.

Djøf repræsenterer flere end 100.000 medlemmer med en akademisk uddannelse, hvoraf størstedelen har samfundsvidenskabelig eller erhvervsøkonomisk baggrund. Mange af vores medlemmer spiller allerede i dag en vigtig rolle i den grønne omstilling, og det vil endnu flere gøre i fremtiden, fordi mange af de største barrierer for den grønne omstilling ikke kun er teknologiske. De handler også om mennesker og menneskelige fællesskaber. Om økonomi og jura. Om finansiering, antropologi, sociologi og samfundsvidenskab. Og om politologi, psykologi, kommunikation, international forretning, sprog og kulturforståelse. Og listen er formentlig endnu længere og dækker over mange andre discipliner.

Derfor har Djøf i denne analyse bedt en række eksperter om at dele deres samfundsvidenskabelige perspektiver på den grønne omstilling. Fra de overordnede tendenser til de konkrete problemer. Fra produktionshallerne i virksomhederne til auditorierne på universiteterne.

Det har vi gjort ved at interviewe 15 førende eksperter fra forskningsverdenen, den private og offentlige sektor, fonde, tænketanke, råd og interesseorganisationer, der alle på den ene eller anden måde beskæftiger sig med bæredygtighed og grøn omstilling.

Hvordan kan samfundsvidenskaberne bidrage endnu mere til den grønne omstilling?

Formålet med undersøgelsen er at skabe et fælles blik på den grønne omstilling fra et samfundsvidenskabeligt og erhvervsøkonomisk perspektiv. Vi vil med undersøgelsen identificere konkrete problemstillinger og udfordringer, der kræver, at samfundsvidenskabelige kompetencer bliver bragt i spil. Samtidig ønsker vi at blive klogere på, hvad man kan gøre for at sikre, at samfundsvidenskaber og erhvervsøkonomer i endnu højere grad kan bidrage til den grønne omstilling.

I Djøf vil vi arbejde for, at Danmark i fremtiden i endnu højere grad bliver kendte for at eksportere både våde og tørre grønne løsninger til resten af verden.

2. Bidragsydere og metode

Rapporten er Djøfs sammenskrivning og udlægning af pointerne fra 15 selvstændige interviews med eksperter på området, som vi har udført i perioden 25. januar til 18. februar. Eksperterne har bidraget indsigtfuldt til rapportens analyser og har identificeret de barrierer for den grønne omstilling og potentielle løsninger, som de hver især mener, er de væsentligste. Djøf er alene ansvarlig for analysen, hvilket betyder, at hverken bidragsydere eller advisory board nødvendigvis er enige i alle sætninger og konklusioner i rapporten.

På baggrund af de selvstændige interviews har Djøf analyseret og identificeret tre samfundsvidenskabelige perspektiver og udfordringer for den grønne omstilling, samt fremsat en diskussion af, hvordan vi løser de tilhørende udfordringer. Bidragsyderne har godkendt direkte citater, inden rapportens udgivelse, og deres bidrag til rapporten er frivilligt og ulønnet.

Bidragsydere:

Ingrid Reumert.

VP for Communications,
Sustainability & Public
Affairs, VELUX

Connie Hedegaard.

Bestyrelsesformand,
CONCITO

Thomas A. Christensen.

Specialkonsulent &
Miljøplanlægger,
Københavns Kommune

Poul Toft Frederiksen.

Programchef, Forskning,
Poul Due Jensens Fond

Charlotte Gjedde.

Head of Partnerships,
State of Green

Jens Villiam Hoff.

Professor, Institut for
Statskundskab,
Københavns Universitet

Esben Lanthén.

Managing Partner,
Nordic Sustainability

Thomas Uhd.

Head of Sustainability
& External Relations,
Cementir Holding

Thomas Beck Sørensen.

Head of Communications
and Regulatory Affairs,
European Energy

Natasha Friis Saxberg.

Administrerende
direktør, IT-Branchen

Sara Petrycer Hansen.

Projektchef, CONCITO

Lars Aagaard.

Administrerende
direktør, Dansk Energi

Torben Möger Pedersen.

CEO, PensionDanmark
og bestyrelsesformand,
Copenhagen Business
School

Iben Krog Rasmussen.

Direktør og medstifter,
Tænketanken Frej

Andreas Gjede.

Director, Copenhagen
School of
Entrepreneurship

Djøf har i det forberedende arbejde til rapporten haft glæde af at sparre med et advisory board, der har kvalificeret arbejdet med undersøgelsen.

Advisory board:

Johannes Bøggild.

Head of Global Public
Affairs, Ørsted

Kim Skibsted.

Fondsdirektør,
Poul Due Jensens Fond

Mikkel Vedby Rasmussen.

Dekan, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet,
Københavns Universitet

Djøf vil gerne takke både advisory boardet og de 15 eksperter for deres tid og værdifulde bidrag til denne rapport.

3. Rapportens hovedkonklusioner

Baseret på ekspertinterviewene udleder Djøf en række udfordringer og opgaver inden for de samfundsvidenskabelige og erhvervsøkonomiske felter, der ligger foran os. Djøf udleder også en række mulige løsninger, der i endnu højere grad kan styrke arbejdet med at få samfundsvidenskabelige kompetencer til at spille ind i den grønne omstilling. Eksperterne tegner i interviewene følgende billede op:

Selvom vi har en enorm opgave foran os, er vi i Danmark rigtig langt med den grønne omstilling. Fra et samfundsvidenskabeligt og erhvervsøkonomisk perspektiv er der dog en række vigtige opgaver foran os:

- > **Markedsudvikling og implementering:** Der ligger en stor opgave i at kommercialisere, skalere og implementere eksisterende og nye vedvarende energiteknologier og bæredygtige produkter og løsninger. At lykkes kræver veluddannet grøn arbejdskraft, ikke mindst inden for samfundsvidenskaberne. Men veluddannet arbejdskraft er ikke nok i sig selv. De nye vedvarende teknologier og løsninger kommer først til at spille en rolle i den grønne omstilling, når de kommer ud til forbrugerne og samfundet – og her kræves der viden om fx governance, regulering og implementering.
- > **Tværfaglighed:** Selvom der er mange gode initiativer i gang, eksempelvis i klimapartnerskaberne og på uddannelsesstederne, skal vi blive bedre til bryde siloer ned og tænke og samarbejde på tværs, når vi udformer grønne løsninger. Det gælder internt i eksempelvis centraladministrationen, i virksomhederne og på universiteterne. Og så gælder det på tværs af brancher, uddannelsesfagligheder, fakulteter og sektorskel.
- > **Holisme:** Den grønne omstilling er en forandringsproces, der påvirker hele samfundet. Der ligger en stor opgave i at lykkes med at skabe samfundsændringer, som får alle med - om det er gennem incitament, retfærdig regulering, kommunikation eller nudging.

Kompetencer inden for hele paletten af samfundsvidenskab og erhvervsøkonomi spiller en naturlig og vigtig rolle i den grønne omstilling. Der er en række udfordringer foran os, som vi ikke har gode løsninger på i dag. Det drejer sig f.eks. om områder som afgifter, regnemodeller, forvaltning og ledelse. På andre områder har vi løsninger, men der er det implementeringen, der halter bagefter. Forudsætningerne for at løse de udfordringer kan man styrke på følgende måde:

- > **Grønt ejerskab:** Hele værdikæden af de samfundsvidenskabelige felter skal i højere grad i spil i den grønne omstilling, uanset om det handler om politikudvikling, kommercialisering eller forskning.
- > **Grønne kernekompetencer:** Flere kandidater med en samfundsvidenskabelig eller erhvervsøkonomisk baggrund skal have grønne, specifikke kompetencer indenfor f.eks. bæredygtigt indkøb eller produktudvikling.
- > **Udvid berøringsfladen:** Der skal skabes endnu flere muligheder for, at kandidater med en samfundsvidenskabelig eller erhvervsøkonomisk baggrund kan indgå i tværfaglige og tværsektorielle samarbejder, både i centraladministrationen, i virksomhederne og på universiteterne.

I de følgende afsnit udleder og uddyber vi de tre hovedudfordringer baseret på 15 ekspertinterviews, der udgør grundlaget for rapporten. Afslutningsvist fremhæver vi nogle af de diskussioner, indsigter og løsninger, der i endnu højere grad kan være med til at integrere samfundsvidenskabelige kompetencer i den grønne omstilling.

4. Udfordringer: Der skal bygges ovenpå det stærke grønne fundament

Selvom vi har en enorm opgave foran os, er vi i Danmark rigtig langt med den grønne omstilling, og vi har et stærkt fundament at arbejde videre på. Det er der bred enighed om blandt de interviewede eksperter.

” Barriererne frem mod 2030 er ikke primært teknologiske – de er regulatoriske, økonomiske og så handler de ikke mindst om samfundsaccept. På alle de her felter skal de samfundsvidenskabelige kompetencer spille ind, hvis teknologien skal ud at leve i samfundet.

*Poul Toft Frederiksen.
Programchef, Poul Due Jensens Fond*

Ekspertene nævner – dog i varierende grad – at vi har meget af den teknologi og de løsninger, der skal til for at indfri målet om 70 pct. i 2030. Både veletableret teknologi som vind og biogas, men også ny teknologi som CO₂-fangst, power-to-X, klima- og miljøvenlig fødevarerproduktion og genanvendelse og reduktion af plastaffald. Som land er vi langt med at definere ambitiøse målsætninger for den grønne omstilling, som nyder bred politisk opbakning. Og vi har valgt at føre klimapolitik på en ny måde omkring et fælles mål og med en stor grad af inddragelse af erhvervslivet igennem partnerskaber. Men selvom udgangspunktet er godt - ikke mindst på den teknologiske bane - så er der stadig mange sten på vejen. Det kræver et stort mod og en fortsat ambitiøs indsats, hvis vi skal feje dem til side.

” Den grønne omstilling er vores månelandingsprojekt. Amerikanernes brændende platform var, at de ville sætte en mand på månen inden udgangen af årtiet. De investerede stort og lykkedes ikke bare med missionen. De skabte også fremtidens teknologier, som lagde grunden for det Silicon Valley, vi kender i dag. I Danmark vil vi reducere CO₂-udledningen med 70 pct. frem mod 2030. Hvis vi investerer massivt og understøtter fremkomsten af nye industrier, kan Danmark blive et grønt Silicon Valley. Der er flere eksempler, der viser, at den udvikling er i fuld gang, fx projekterne om etablering af energi-ø i Nordsøen og satsningen på power-to-x.

*Torben Möger Pedersen.
CEO, PensionDanmark og bestyrelsesformand, Copenhagen Business School*

Det er selvsagt afgørende, at vi som land lykkes med at udvikle de teknologiske løsninger, der skal muliggøre store dele af den grønne omstilling - uanset om det handler om nye energiformer eller om at reducere energispild. Men blandt et flertal af eksperterne er der enighed om, at det ikke i sig selv er nok. Der er en række tilstødende og overlappende udfordringer eksempelvis inden for de samfundsvidenskabelige felter, der handler om at binde teknologi og samfund sammen. Det er fokus for denne analyse.

Eksperternes perspektiver kan samles i tre overskrifter:

1. Det er svært at skalere, kommercialisere og implementere ny teknologi.
2. Tilgangen til den grønne omstilling er for siloet.
3. Det er stor udfordring at få hele samfundet med i den grønne omstilling.

4.1 Udfordring 1:

Det er svært at skalere, kommercialisere og implementere ny teknologi

Endemålet for udviklingen af nye vedvarende energiteknologier og bæredygtige løsninger er, at de bliver konkurrencedygtige og kan fungere på markedsvilkår. Så det på sigt ikke bliver dyrere at forbruge bæredygtigt, men måske tværtimod billigere. Det er en enorm opgave, der kræver stærke kompetencer i hele værdikæden, fra ingeniører, metalarbejdere, cand.merc'er til jurister og mange andre faggrupper.

” Det er helt afgørende som virksomhed, at man kan få afsat sine produkter. Når vi skal foretage vores investeringer, er det med henblik på, hvordan markedet udvikler sig, hvad betalingsvilligheden er, og hvordan efterspørgslen stimuleres af regulering på forskellig vis. Det gælder både på hjemmemarkedet og på eksportmarkedet. Der er stor forskel på situationen de forskellige steder. Det er en generel udfordring, der er delvist markedsbaseret, delvist reguleringsbaseret.

Thomas Uhd.

Head of Sustainability & External Relations, Cementir Holding

” Noget af det aller mest afgørende i den grønne omstilling er dybdefaglighed. Uanset om det er som økonom, statskunder, ingeniør eller andre klima-relevante uddannelser. Det er de faglige kernekompetencer og spidskompetencer, der skal bringe os i mål. Hvad enten det er den klassiske økonomifaglighed, viden om governance, regulering og lovgivningsmæssigt samspil på tværs af sektorer og landegrænser eller noget helt fjerde, så er viden i topklasse det afgørende.

Lars Aagaard.

Administrerende direktør, Dansk Energi

Der er lang vej fra laboratoriet og ud til forbrugerne i Danmark og resten af verden. Vedvarende energiteknologier som vind er i dag billige og udbredt i hele verden på land og sø. Det samme gælder vores vinduer, pumper og termostater. Men det er ikke sket af sig selv. Det har krævet et langt sejt træk, hvor dygtige danske virksomheder har udviklet, kommercialiseret og skaleret deres produkter. Derefter har man arbejdet for at implementere teknologien i hele verden.

Det kræver særlige evner og rammer at gøre ny teknologi prisdygtig, og det kræver erfaring og viden at implementere dem på tværs af forskellige lovgivningsmæssige-, økonomiske- og kulturelle rammer. Flere af eksperterne hæfter sig ved, at særligt de nye vedvarende teknologier som fx CO₂-fangst og power-to-X ligesom vindenergien skal undergå en markant kommercialisering og skalering, hvis det skal vinde indpas på markedet.

” I forhold til power-to-x så har vi meget af teknologien på nuværende tidspunkt. Men for det første er teknologien på nuværende tidspunkt for dyr til at kunne konkurrere på lige markedsvilkår. For det andet ligger der en stor udfordring i at få det skaleret op og skabt de rigtige incitamentsstrukturer, så det bliver brugt til at dekarbonisere de rigtige steder, det kunne eksempelvis være i flyindustrien, transportsektoren og i landbruget. Derudover har vi en særlig udfordring i at skabe den rigtige infrastruktur, der støtter op om store anlæg til at producere power-to-x.

*Sara Petrycer Hansen.
Projektchef, CONCITO*

De nye vedvarende teknologier og løsninger kommer først til at spille en rolle i den grønne omstilling, når de kommer ud til forbrugerne og samfundet. Flere af eksperterne påpeger, at det kræver storskalaproduktion, som kan drive prisen ned. Her udgør Danmark et vigtigt hjemmemarked. Men hvis de nye teknologier for alvor skal rykke noget på både den grønne og kommercielle bundlinje, skal de implementeres i resten af verden.

” Danmark har nogle unikke karakteristika, som man sjældent kan overføre 1:1 til andre lande og samfund. Hvis vi har en løsning, der fungerer i København, skal den tilrettes før vi kan implementere den i Shanghai. Derfor er det vigtigt, vi forstår de internationale udfordringer for at kunne skalere de danske grønne løsninger.

*Charlotte Gjedde.
Head of Partnerships, State of Green*

Ekspertene peger på en række forskellige faktorer, der bliver afgørende for, om denne kommercialisering og skalering lykkes. Løsninger fra Danmark skal være fleksible, så de kan indgå i andre landes lovgivnings-, økonomiske- og kulturelle kontekst. Virksomheder, forskere og lovgivere skal med andre ord tænke globalt fra starten. Samtidig skal politikere og embedsmænd kunne stimulere efterspørgslen gennem regulering på intelligent vis. Det gælder både i Danmark, EU og på andre markeder. Det kræver en større grad af samarbejde mellem forskningen og erhvervs-livet, så flere dele af værdikæden spiller en rolle i udviklingen af nye teknologier. Og det kræver veluddannet grøn arbejdskraft ikke mindst inden for samfundsvidenskabernes. Flere eksperter hæfter sig ved, at vi i Danmark har helt unikke forudsætninger for at skabe et samfund og institutioner, der gør, at vi bliver verdensmestre i at løse både markedsmæssige og reguleringsmæssige udfordringer.

”

Det er ikke teknologi, der gør os unik som nation.
 Det er vores agile samfund, der kan bringe teknologien
 i spil til at skabe en positiv forandring.
 Vi kan vise verden, hvordan man skal tænke
 sammenhængende og bæredygtige løsninger på tværs af
 sektorer, fordi vi har et agilt samfund, hvor topledere,
 politikere og folkene på gulvet kan tale sammen og
 samskabe fremtidens løsninger.

*Natasha Friis Saxberg.
 Administrerende direktør, IT-branchen*

Men som et flertal af eksperterne påpeger, er en vigtig forudsætning for at lykkes med at kommercialisere, skalere og implementere eksisterende og nye vedvarende energiteknologier, at vi bliver bedre til at bygge bro mellem sektorer og fagligheder.

4.2 Udfordring 2:

Tilgangen til den grønne omstilling er for siloopdelt

Den grønne omstilling er en vild udfordring. Og det er en udfordring, vi som samfund aldrig har stået over for før. Vi kan ikke slå op i en lærebog, og der eksisterer ikke en business case for, hvordan vi gjorde "sidste gang".

”

Jeg synes ikke, vi er gode nok til at tænke på tværs i Danmark. Vi bør gøre det mere. Man har gode eksempler i udlandet: Cicero-centeret i Norge, og flere forskellige i England, hvor man i højere grad bringer folk sammen for at få dem til at tænke sammen. Det mangler vi i Danmark. Vi er for siloorienterede i vores tilgang, og der er for stor afstand mellem naturvidenskab og samfundsvidenskaberne. Det ser jeg som et stort problem i forhold til at producere ordentlige løsninger.

*Jens Villiam Hoff.
 Professor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet*

” Samarbejde på tværs er nøglen. Der er behov for, at vi kan se forskellighederne som en styrke og spille hinanden gode. I den grønne omstilling på fødevarerområdet har vi brug for en gruppe, der kan være oversættende i den grønne omstilling og underbygge, at forskellige fagligheder kan tale sammen. Det mener jeg i høj grad, at djøferne kan.

*Iben Krog Rasmussen.
Direktør og medstifter, Tænk tanken Frej*

Som et flertal af eksperterne påpeger, så respekterer klimakrisen hverken grænser mellem lande, fakulteter, ressortområder eller sektorer. Derfor er det en udfordring, at vores samfund i mange henseender er opdelt i siloer. Vi arbejder i brancher og sektorer. Vi studerer fag som naturvidenskab, samfundsvidenskab, humaniora eller teknik. Vores politikere opdeler sig i ordførerskaber, der er afgrænset og siloopdelte; klimaordførere, boligordførere, it-ordførere og erhvervsordførere, for at tage et par eksempler. Et flertal af eksperterne fremhæver derfor, at det er vigtigt at blive ved med at udfordre silotænkningen, når det handler om at løse klimaudfordringer.

” Problemet er, at de strukturer, som vi har designet til at løse sidste århundredes problemer, i mange tilfælde ikke er kompatible med de udfordringer, som vi står over for i dag. At organisere sig vertikalt var smart dengang, hvor vi ikke havde digitalisering og teknologi. De bureaukratiske strukturer, vi har i dag, er ofte baseret på et analogt fundament og analoge arbejdsgange. Men skal vi udnytte potentialet ved digitalisering, skal vi sætte kunden eller problemet, der skal løses i centrum, og arbejde horisontalt for skabe den ønskede værdi – hvilket udfordrer mange organisationer.

*Natasha Friis Saxberg.
Administrerende direktør, IT-Branchen*

Det gælder også siloopbygningen i den offentlige forvaltning. Ifølge flere eksperter er måden, som den offentlige forvaltning er indrettet på i ressortområder, eksempelvis erhverv, klima og bolig, ofte en god organisering. Men den kommer til kort i klimaspørgsmålet, fordi det går på tværs af mange ressortområder. Her peger nogle eksperter eksempelvis på krydsregulering, hvor et reguleringsspørgsmål går ind over flere ministerier og ressortområder, som dermed kan komme i klemme mellem forskellige ressortmæssige hensyn.

” Vi skal først og fremmest til at tænke på tværs af siloer i de enkelte institutioner, eksempelvis i forvaltningen.

*Connie Hedegaard.
Bestyrelsesformand, CONCITO*

Flere eksperter nævner, at der er flere gode initiativer i gang i den offentlige forvaltning. I regeringens grønne koordinationsudvalg samtænker regeringen den fælles 2030-dagsorden på tværs af ressortområder. Og i Københavns Kommune arbejder man tværsektorielt med en række virksomheder i partnerskabet Bæredygtig Bundlinje 2.0, der skal hjælpe private virksomheder med at blive mere ressourceeffektive.

Ifølge flere eksperter gør den samme ressort-problematik sig gældende i private virksomheder, hvor silotænkningen eksempelvis kan være en begrænsning for udvikling af grønne produkter og forretningsmodeller. Cirkulær økonomi i produktionsvirksomheder eller udredninger af IRR og cash flowet på vedvarende energi i investeringsvirksomheder stiller nye krav til at betragte problemstillinger på tværs og med udgangspunkt i forskellige fagligheder. Silotænkningen er altså ikke en udfordring, som den offentlige sektor har patent på.

Et andet område, hvor flere eksperter fremhæver vigtigheden af en opblødning af silotænkningen, er på universiteterne. Universitetskandidater bør under deres studier have flere muligheder for at læne sig ind i andre fagområder helt uden for deres felt, så eksempelvis den jurastuderende kan smage på ingeniøruddannelsen, inden de starter arbejdslivet i en af Danmarks mange grønne virksomheder. Det betyder dog på ingen måde, at eksperterne mener, at grænserne mellem fagligheder skal opløses til uigenkendelighed. Det er afgørende at uddanne kandidater med en stærk fagfaglighed, altså specifikke kompetencer f.eks. i økonomisk modellering. Men det udelukker ikke et kernefokus på at udvikle fagfagligheden, hvis man giver flere studerende mulighed for at stifte bekendtskab med andre fagligheder under deres studier.

” Vi skal have nedbrudt silotænkningen. Især mellem samfundsvidenskaberne og naturvidenskaberne.

Torben Möger Pedersen.

CEO, PensionDanmark og bestyrelsesformand, Copenhagen Business School

På universiteterne er der allerede flere initiativer i gang, der skal gøre op med silotænkningen på uddannelsesområdet. På statskundskab på Københavns Universitet har klima- og miljøpolitik fået en større plads i pensum, og der tilbydes også et tværgående kursus om bæredygtighed på tværs af det samfundsvidenskabelige fakultet. Før jul annoncerede CBS og DTU, at de indgår et strategisk samarbejde om kandidat- og masteruddannelser, studenterprojekter og fælles forskningsprojekter – og det med vægt på bl.a. klimatilpasning. Et andet initiativ på forskningsområdet er det nye Green Solution Center på Københavns Universitet, hvor perspektiver og fagligheder skal mødes på tværs for at finde fælles løsninger. Flere eksperter anerkender de gode initiativer, men fremhæver samtidig, at der er plads til flere lignende initiativer på uddannelses- og forskningsområdet.

” På universiteterne er der virkelig meget hype om, at det skal være interdisciplinært, men hvor interdisciplinære er vi så reelt? Det helt store spørgsmål er, hvordan vi i Danmark reelt bliver bedre til at sætte folk med forskellige fagligheder sammen og bruge deres respektive styrker til at løse svære problemer.

Connie Hedegaard.

Bestyrelsesformand, CONCITO

Silotænkning er en stor udfordring. Men som et flertal af eksperterne fremhæver, så har regeringen med sine 13 klimapartnerskaber vist, at det kan lade sig gøre at nedbryde dem - i dette tilfælde mellem den offentlige og private silo. Regeringen får ros for Klimapartnerskaberne af en række årsager. Som en ekspert nævner, så er klimapartnerskaberne ikke bare en måde at få erhvervslivet til at forpligte sig på den grønne dagsorden. Det er en fundamental anderledes måde at lave politik på, hvor erhvervslivet får serveretten til at præsentere idéer og anbefalinger, hvorefter regeringen påbegynder politikudviklingen med det udgangspunkt.

Men selvom der er flere gode tiltag i gang, bør der igangsættes flere tiltag med øje for at bringe forskellige sektorer og fagligheder tættere sammen på det grønne område.

4.3 Udfordring 3:

Hele samfundet skal med i den grønne omstilling

Den grønne omstilling påvirker vores samfund, vores infrastruktur og vores dagligdag. Som flere eksperter påpeger, så er det en stor udfordring at sikre, at endnu flere bidrager og føler sig som en del af 2030-missionen. Det er en enorm opgave, der handler om meget mere end kun teknologi og regulering. En opgave, der også skal løses med blik for forbrugeradfærd, retfærdighed og den demokratiske samtale.

” Det er en stor forandringsproces, vi står overfor, og her skal borgerne og hele samfundet med. Der skal en adfærdsændring til – og der har vi behov for en bred vifte af kompetencer og fagligheder.

Esben Lanthén.

Managing partner, Nordic Sustainability

” I forhold til den grønne omstilling har vi jo kigget enormt meget på naturvidenskaben. Det er vigtigt. Vi har kigget på økonomien, og hvordan man kan få økonomien til at arbejde med her. Det er også vigtigt. Men jeg tror, at der ligger en meget vigtig komponent i social science; hvordan får man mennesker med på at gøre noget andet i morgen, end de gjorde i går? Hvordan ændrer vi samfundet?

Connie Hedegaard.

Bestyrelsesformand, CONCITO

Flere eksperter nævner, at mange af de nationaløkonomiske løsninger allerede ligger klar i dag. De løsninger har hver især en række fordele og ulemper, som er velkendte, og som politikerne skal prioritere ud fra. Andre eksperter mener, at der stadig er en stor opgave i at blive bedre til at binde teknologi, adfærd og incitamenter sammen.

For der kan ofte opstå brydninger, når klimatiltag indføres. Som når afgiftsændringer udrulles, når vedvarende teknologier implementeres eller landvindmøller opstilles. Flere eksperter nævner eksempler på sådanne udfordringer. Som da en stigning på benzinafgifter i Frankrig ramte landdistrikterne proportionelt hårdere end i byerne,

og førte til den omfattende protestbevægelse 'De gule veste'. Eller når lokale borgergrupper herhjemme gør modstand, når vindmøller bliver forsøgt installeret i deres baghave. Så kan der være nok så meget investeringsvilje, men hvis der ikke er lokal opbakning eller forankring til grønne projekter, så sker der ikke noget.

Blandt eksperterne er der uenighed om, i hvilken grad afgifter skal drive den grønne omstilling. En nævner fortællingen om de 'De gule veste' som en lærestreg, man ikke må sidde overhørig. En anden henviser til, at de historisk høje bilafgifter gør, at Danmark har meget færre biler end tilsvarende lande, og at det er et eksempel til forfølgelse. Aktuelt har debatten kredset om en mulig CO2-afgift, og hvordan man i så fald indretter en sådan afgift. Den debat har blotlagt en række svære dilemmaer omkring den konkrete model, men også om makroperspektiverne i en omkalfatring af afgiftssystemet. For som en af eksperterne påpeger, skal man finde løsninger, der både sikrer incitamentet til bæredygtig adfærd, man skal afveje udfordringer om skævvridning, og man skal sikre, at der også i fremtiden er penge nok i statskassen til at drive en kostelig velfærdsstat. Men selvom eksperterne er uenige om afgifters rolle i den grønne omstilling, er de dog enige om, at samfundsvidenskabelige kompetencer spiller en vigtig rolle i at komme med løsningsforslag på disse svære dilemmaer.

” Økonomer, jurister og antropologer har en enorm rolle at spille på fx afgiftsspørgsmålet. Her hjælper teknologien ingenting. Det er udelukkende et samfundsvidenskabeligt spørgsmål, hvordan man indretter en CO2-afgift, som opnår opbakning og fungerer efter hensigten.

*Poul Toft Frederiksen.
Programchef, Poul Due Jensens Fond*

Adfærdsændringer hos borgere, investorer og virksomheder drives ikke kun af regulering, men også af kommunikation og adfærdsdesign, såsom nudging, som flere eksperter påpeger. Det er ikke mindst en stor udfordring for kommercielle virksomheder at overbevise forbrugerne om at købe bæredygtige produkter og ydelser. Det kræver eksempelvis, at forbrugere får en større indsigt i komplekse forhold om f.eks. holdbarhed og levetidsomkostninger.

” Forbrugere er nødt til at se værdien i det bæredygtige liv, og heldigvis har de en stigende bevidsthed om betydningen af bæredygtighed. Når man installerer vinduer, er det en helt anden form for langsigtet investering, end når man vælger, hvad man skal købe i supermarkedet. Men forbrugerne er ved at blive mere bevidste samfundsborgere, og det er der, hvor samfundsvidenskaben har noget andet at byde på.

*Ingrid Reumert.
VP for Communications, Sustainability & Public Affairs, VELUX*

Det er en stor udfordring at skabe de rigtige forudsætninger for grønne valg og løsninger, men det er ifølge et flertal af eksperterne ikke desto mindre vigtigt, at vi som samfund og samfundsaktører gør, hvad vi kan for at blive dygtigere til det.

5. Diskussion og løsninger: Hvordan kan samfundsvidenskaberne bidrage endnu mere til den grønne omstilling?

” Det bliver ikke en faggruppe alene, der kommer til at lave de roadmaps og strategier, der får os til at løse de her problemer. Ingeniørerne kommer til at regne på konsekvenser og muligheder – og det kommer de til at gøre rigtig godt. Men det bliver i mange tilfælde djøferne, der skal fortælle dem, hvad de skal regne på, fordi der er sindssygt meget brug for systemforståelse og holistisk tænkning.

Esben Lanthén.

Managing partner, Nordic Sustainability

Kompetencer inden for hele paletten af samfundsvidenskab og erhvervsøkonomi spiller en naturlig og vigtig rolle i den grønne omstilling. Det fremhæver et stort flertal af eksperterne, både i generelle termer, men også i forbindelse med specifikke udfordringer (se tabel 1).

Ekspertene præsenterer en række forskellige vinkler på, hvad man kan gøre for at styrke forudsætningerne for, at medarbejdere med en samfundsvidenskabelig eller erhvervsøkonomisk baggrund i endnu højere grad end i dag kan bidrage til at overkomme disse og mange andre barrierer for den grønne omstilling. Det er vigtigt. For som et flertal af eksperterne nævner, så bør samfundsvidenskaberne spille en endnu større rolle, end det er tilfældet i dag.

” Der er behov for viden om, hvordan man får teknologierne ud at leve i befolkningen, ud til individer og fællesskaber og få dem til at tage løsningerne i brug. I store forskningsansøgninger oplever jeg tit, at samfundsvidenskab kommer med som et add-on, når det fx handler om adfærd. Vi vil gerne være med fra starten og også være med til at strukturere, hvordan projektet skal skrues sammen. Jeg er ked af, at vi bliver reduceret til kun at kunne noget med adfærd. Det er jo hele kæden, vi kan noget om. Fra viden/politik over infrastruktur til hverdagspraksis.

Jens Villiam Hoff.

Professor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Tabel 1:

Eksperternes eksempler på grønne udfordringer og spørgsmål, der kræver samfundsvidenskabelige og erhvervsøkonomiske kompetencer.

Hvordan sætter vi standarder for bæredygtighed? I offentlige indkøb er bæredygtighed i stigende grad et vigtigt parameter. Derfor skal der i højere grad end i dag defineres præcise og forståelige standarder for bæredygtighed.

Hvordan udvikler vi grønne regnemodeller? Der skal stilles større krav til, at regnemodeller skal kunne afspejle de udfordringer og muligheder, som er forbundet med den grønne omstilling. Det rummer regnemodellerne ikke i tilstrækkelig grad i dag.

Hvordan håndterer vi stigende kompleksitet i energiforsyningen? Der stilles større krav til, at fremtidens energiforsyning tilbyder et mere fleksibelt energiforbrug, som ændrer samspillet mellem producent og aftager. Det kræver et fornyet blik på hele værdikæden.

Hvordan organiserer vi den offentlige forvaltning? Den grønne dagsorden udfordrer den traditionelle ressortstruktur, politikudviklings- og risikotænkning i de politiske systemer. Der skal til stadighed arbejdes med at sikre strukturer, der understøtter den grønne omstilling endnu bedre.

Hvordan skaber vi rammerne om en grøn infrastruktur? At bringe vedvarende energiteknologi, fx batteristandere, ud i samfundet er både en teknologisk-, planlægnings-, og lovgivningsmæssig opgave.

Hvordan sammensætter vi et grønt afgiftssystem? Udarbejdelsen af bæredygtige afgiftssystemer beror på en række samfundsvidenskabelige discipliner, som fx økonomi, sociologi og statskundskab.

Hvordan skaber vi rammerne for at udvikle bæredygtige investeringer og finansielle produkter? Der sker en stor udvikling i antallet af nye bæredygtige investeringsprodukter alt imens den regulering, der bestemmer, hvornår virksomheder kan bruge den betegnelse, også er under udformning. Det er afgørende, at de rammer bliver videreudviklet i takt med, at markedet vokser – med respekt for marked og samfund.

Hvordan skaber vi et bedre data-fundament for måling af virksomheders CO₂-udslip? Mange virksomheder er dygtige til at måle og afrapportere deres CO₂-udslip. Men bredt set, er der behov for, at vurderingen står på et bedre datagrundlag, og at der fastsættes klarere målsætninger og standarder.

Hvordan sikrer vi opbakning og incitamenter til den grønne omstilling på tværs af geografiske og demografiske skel? Nationale planer om implementering af vedvarende energiteknologi løber ofte ind i lokal modstand. Det kræver nytænkning at styrke forankringen flere steder i landet og skabe incitamenter, der skubber til den udvikling.

Hvordan skaber man rammerne for klimaledelse? Flere virksomheder og organisationer står over for at skulle omstille sig i en mere bæredygtig retning. Det stiller store krav til topledelsen at forstå de grønne mekanismer og få medarbejderne med.

Hvordan bringer vi mere forskningsviden i spil i den grønne omstilling? Forskning og politik skal i højere grad bringes sammen. Det kræver, at man styrker sandsynligheden for, at forskningen gør en forskel efter, at den er blevet bragt i et tidsskrift.

Andre fremhæver, at de samfundsvidenskabelige kompetencer skal udvides med mere konkret viden om klima og den grønne omstilling. Men i så fald er det vigtigt, at der ikke bliver gået på kompromis med fagfagligheden og specialiseringen.

” Ingen af de problemer, som vi skal løse i dag, respekterer fakultetsgrænser. De økonomer, som vi har brug for i fremtiden, er dem, der har læst Kate Raworth, før de har læst Paul Samuelson.

*Poul Toft Frederiksen.
Programchef, Poul Due Jensens Fond*

” Der mangler grønne, specifikke kompetencer. Vi har behov for folk, der ved noget om bæredygtighed. Det er ikke på det overordnede niveau, men bedst, når folk ved noget om det specifikke. Fx logistik, indkøb, produktudvikling. Man skal kunne gøre indgreb i en virksomhed. VILLUM Fonden har været med til at oprette et forskningscenter på CBS om bæredygtighed for at sikre, at fremtidige kandidater har bæredygtighed integreret i deres forretningsviden. Bæredygtighedskompetencer kommer bedst i spil, når de er integreret med en forståelse af virksomhedens kerne og relation til omverdenen.

*Ingrid Reumert.
VP Comms and PA, Velux*

Et flertal af eksperterne nævner slutteligt – hvilket også har været bemærket flere gange i analysen - at der skal skabes endnu flere muligheder for tværfagligt og tværsektorielt samarbejde, både i centraladministrationen, i virksomhederne og på universiteterne.

Overordnet set tegner analysen et billede af behovet for en holistisk tilgang til den grønne omstilling. For den grønne omstilling er en forandringsproces, der påvirker hele samfundet. En omstilling – og en udfordring – som vi aldrig har stået overfor før. Der ligger dermed en stor opgave i at lykkes med at skabe samfundsændringer, som får alle med og får vores innovative grønne løsninger ud og leve - uagtet om det er gennem incitament, retfærdig regulering, kommunikation eller nudging. Analysen peger også på, at en enkelt faglighed ikke kan stå alene. Der er behov for en samtænkning af fagligheder - for de udfordringer, som vi står overfor, respekterer ikke fakultetsgrænser eller klassiske skel mellem sektorer. Nogle udfordringer er teknologiske – mens andre er regulatoriske eller rettet mod markedet.

I Djøf vil vi tage indsigterne, som denne undersøgelse har afdækket, med i vores videre arbejde. Nogle kalder den grønne omstilling for et månelandingsprojekt, og det kalder på store løsninger. Løsninger, der går på tværs. Processer, der får teknologi og grønne løsninger ud i samfundet. Og samtaler, der i endnu højere grad får aktører, fagligheder og sektorer til at spille hinanden gode. Denne rapport har givet et indblik i, hvordan fagligheder bedre kan spille sammen, hvor de største udfordringer ligger, og hvordan samfundsvidenskabelige kompetencer i endnu højere grad kan spille ind i den grønne omstilling.

Djøf
Gothersgade 133
1123 København K
Telefon: 3395 9700
djof.dk